

УДК 339.97(477)

Вікторія Кухарик,

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проєктами,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

kucharyk.viktoria@eenu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0003-3389-5181;

Сергій Ліпич,

студент факультету міжнародних відносин,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

sergiy.lipych@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2323-6599

DOI 10.29038/2524-2679-2022-03-285-303

ПРОСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ У СВІТІ

У статті розглянуто питання просування економічних інтересів України, що є водночас категорією економічної теорії й політології, та тісно переплітаються з категоріями економічного суверенітету, економічної безпеки, економічної сфери країни та її складовими частинами тощо. Захист прав та інтересів українського бізнесу за кордоном має стати щоденним напрямом роботи дипломатичних установ. Роль кожного українського дипломата у просуванні економічних інтересів України у світі є дуже важливою. Нині, в умовах війни, будь-який бізнес потребує підтримки та допомоги. Це також стосується українського бізнесу, який веде свою діяльність в інших державах. Не менш важливим напрямом роботи дипломатичних служб є залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. У статі визначено основні шляхи просування економічних інтересів нашої країни у світі. Здійснено аналіз динаміки зовнішньої торгівлі України з ЄС у 2018–2021 рр., який підтверджує, що ці показники характеризуються зростаючою тенденцією, та становлять, відповідно, 154,88 % – для експорту, та 151,22 % – для імпорту. Однією з головних економічних подій у 2017 р. було підписання Угоди про створення Зони вільної торгівлі між Україною та

Канадою. Чинне місце у вищезазначеній Угоді належить стимулюванню поглиблення торговельного й економічного співробітництва, у тому числі в частині торгівлі промисловими та сільськогосподарськими товарами, захисту інтелектуальної власності, регулювання державних закупівель. Розглянуто поточний стан зовнішньої торгівлі України, яка відіграє важливу роль в її економіці. Проаналізовано динаміку платіжного балансу за останні десять років. Наведено перелік основних торговельних партнерів України та встановлено питому вагу цих країн у зовнішньоторговельному обороті товарів і послуг.

Ключові слова: економічна дипломатія, національні інтереси, Зона вільної торгівлі, зовнішня торгівля.

Victoria Kukharyk,

Lesya Ukrainka Volyn National University,
ORCID ID: 0000-0003-3389-5181;

Serhii Lypych,

Lesya Ukrainka Volyn National University,
ORCID ID: 0000-0002-2323-6599

PROMOTION OF THE UKRAINE'S ECONOMIC INTERESTS IN THE WORLD

The article examines the promotion of Ukraine's economic interests, which are simultaneously a category of economic theory and political science, closely intertwined with the categories of economic sovereignty, economic security, the economic sphere of the country and its components, etc. Protection of the rights and interests of Ukrainian business abroad should become a daily activity of diplomatic institutions. The role of every Ukrainian diplomat in promoting Ukraine's economic interests in the world is very important. Nowadays, in the conditions of war, every business needs support and help. This also applies to Ukrainian businesses operating in other countries. Attracting foreign direct investment into the economy of Ukraine is also an important area of work of diplomatic services. The article defines the main ways of promoting the economic interests of our country in the world. An analysis of the dynamics of Ukraine's foreign trade with the EU in 2018–2021 was carried out, which confirms that these indicators are characterized by a growing trend, and are, respectively, 154,88 % – for exports, and 151,22 % – for imports. One of the main

economic events in 2017 was the signing of the Canada-Ukraine Free Trade Agreement. The prominent place in the above-mentioned Agreement belongs to the stimulation of the trade and economic cooperation deepening, including in terms of trade in industrial and agricultural goods, protection of intellectual property, regulation of public procurement. The current state of Ukraine's foreign trade, which plays an important role in its economy, is considered. The dynamics of the balance of payments over the past ten years have been analyzed. The list of the main trade partners of Ukraine is given and the specific weight of these countries in the foreign trade turnover of goods and services is established.

Key words: economic diplomacy, national interests, Free trade zone, foreign trade.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. У сучасному світовому господарстві тісно взаємопов'язані усі сфери економічного життя. Нині глобалізація як сукупність явищ, підходів, заходів, методів перетворення ринків та країн на цілісну економічну, соціальну, політичну систему охопила весь світовий ринок, її ефективне функціонування відбувається за умов визначення та узгодження спільних інтересів держав.

Економічні інтереси охоплюють різні соціально-економічні групи населення, регіонів, держави загалом. Уряд кожної країни намагається забезпечити високий життєвий рівень населення, стійке економічне зростання, які відповідають стандартам високорозвинутих країн. Ефективну реалізацію економічних інтересів країн уможливають використання інноваційних технологій, міжнародний поділ праці, залучення національних ресурсів, міжнародних інвестицій, знань і досвіду, формування національного ринку як складової частини глобального проведення послідовної економічної політики, що відповідає національним інтересам.

Нині однією з актуальних проблем є необхідність забезпечення економічної безпеки України в умовах військового протистояння, відновлення місця країни у світовому просторі та участі в глобалізаційних процесах з урахуванням пріоритетності національних інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині існує багато наукових підходів до інтерпретації поняття «економічні інтереси». Серед науковців, які приділили увагу дослідженню проблематики забезпечення економічної безпеки держави через економічну сутність і класифікацію

національних економічних інтересів, варто виділити В. Д. Базилевича, О. І. Барановського, О. М. Бандурку, З. С. Варналія, О. Д. Василика, Л. В. Герасименко, М. М. Єрмошенко, Н. П. Капустіна, О. Є. Користіна, С. З. Мошенського, В. І. Мунтіяна, О. Ф. Новикова, Є. А. Олейнікова, О. М. Петрука, Ю. І. Римаренко, Л.М. Стрельбицьку, А. І. Сухорукова й інших. Проте серед сучасних досліджень економічних інтересів України не виокремлено ключові проблеми забезпечення економічної безпеки нашої країни в сучасних умовах, що зумовило потребу в додаткових наукових дослідженнях.

Мета статті полягає у висвітленні результатів дослідження з визначенням характеристик, факторів і форм реалізації просування економічних інтересів у світі на основі аналізу зовнішньої торгівлі України, яка відіграє важливу роль у її економіці.

Методика дослідження. Використано описовий, аналітичний підходи, що переважно ґрунтуються на аналізі джерел, котрі стосуються зовнішньої торгівлі України. Застосовано якісний підхід із метою вивчення проблематики в цій сфері, яка потребує дослідження з погляду розвитку міжнародних економічних відносин та глобалізації світової економіки.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Захист прав та інтересів українського бізнесу за кордоном має стати щоденним напрямом роботи дипломатичних установ. Роль кожного українського дипломата в просуванні економічних інтересів України у світі є дуже важливою. Нині в умовах пандемії та військового протистояння будь-який бізнес потребує підтримки й допомоги. Це також стосується українського бізнесу, який реалізовує свою діяльність в інших державах. Не менш важливим напрямом роботи дипломатичних служб є залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України.

У сучасній економічній літературі немає єдиних підходів до визначення поняття «національні економічні інтереси». Для розуміння сутності цього терміна розглядають окремо поняття «національні інтереси» та «економічні інтереси».

На думку Р. Римаренка [1], поняття «національні інтереси» належить насамперед до геополітики, де воно є однією з основних категорій. Національні інтереси порівнюються з поняттям «інтереси країни», незалежно від тих етносів, якими країна представлена. У межах геополітики саме національні інтереси визначають відносини між державами.

Як вважає З. Варналій [2, с. 96], національні інтереси – це життєвоважливі матеріальні, інтелектуальні, духовні й культурно-історичні цінності

певного народу як носія суверенітету та єдиного джерела влади в країні, реалізація яких гарантує державний суверенітет країни та її прогресивний розвиток. Національні інтереси автор розглядає, виокремивши два провідні цільові підходи – загальноціннісний, до якого належать безпека, стабільність, демократія, справедливість, свобода, процвітання, мир тощо, та функціональний – захист державного суверенітету, територіальної цілісності, розвиток і модернізація національної економіки, зростання добробуту та багатства нації й інші.

На думку В. Д. Базилевича, економічні інтереси – це усвідомлене прагнення суб'єктів господарювання до задоволення економічних потреб, що є об'єктивним спонукальним мотивом їхньої господарської діяльності [3].

Отже, національний економічний інтерес – це сукупність об'єктивних економічних потреб незалежної країни, які виявляються в єдності різних економічних інтересів нації, що відображає суспільні потреби, задоволення яких забезпечує ефективний, стабільний соціально-економічний розвиток країни та формує конкурентоспроможну національну економіку.

Основною метою представлення економічних інтересів України за кордоном є:

- 1) усебічне сприяння розвитку економіки країни;
- 2) розширення присутності України у світовій економіці як у напрямі товарної спеціалізації, так і по відношенню договірно-правових умов;
- 3) забезпечення економічної безпеки країни шляхом досягнення сприятливого торговельного режиму із зарубіжними країнами та їх організаціями або союзами, а також зняття будь-яких дискримінаційних обмежень для українських товарів і послуг;
- 4) виявлення найбільш перспективних для українського експорту товарних ніш на світових ринках, а також сприяння розвитку науково-технічного, торговельно-економічного, інвестиційного та інших видів міжнародного співробітництва;
- 5) забезпечення доступу українських підприємств на світові ринки машин й обладнання, мінерально-сировинних ресурсів, капіталів, технологій та інформації, а також транспортних комунікацій у якості експортерів й імпортерів [4].

Проведені дослідження надають можливість виділити такі основні риси економічних інтересів.

По-перше, економічні інтереси є проявом економічних відносин і водночас суперечностей в економічній сфері. Інтереси виступають носіями суперечностей і в цьому вигляді вони нерозривні: тому інтереси також,

як і суперечності, водночас є джерелами й рушіями розвитку економічної сфери країни.

По-друге, економічні інтереси народжені об'єктивною необхідністю задоволення матеріальних і духовних потреб людей, це відображення в свідомості людини його потреб. Крім того, економічні інтереси є формою руху цих потреб. Економічні інтереси – це усвідомлена людьми економічна потреба, тобто потреба, яка пройшла, переломилася через людську свідомість. На рівні держави ці інтереси об'єднуються в системну сукупність національних економічних інтересів і вже становляться відображенням суспільної думки, тобто є вираженням конкретних економічних інтересів людей.

По-третє, структура економічного інтересу містить об'єкт (на що спрямований інтерес) і суб'єкт (хто має інтерес). Зв'язок між ними не безпосередній – він переломлюється крізь свідомість людей.

По-четверте, економічні інтереси виявляються в економічному житті, тобто в функціонуванні економічної сфери, у вигляді сукупності певних економічних форм (інструментів).

По-п'яте, зміст економічного інтересу поряд із ціллю включає ще й засіб її досягнення. Поміж цими структурними елементами інтересу існує діалектична єдність [4].

Основними організаційними структурами, які сьогодні представляють економічні інтереси України за кордоном, є посольства та відділи з економічних питань, які створені у їх складі десять років тому.

Відділи з економічних питань забезпечують моніторинг основних тенденцій на світовому фінансово-економічному, енергетичному, аграрному, валютному ринках, заходів, що вживаються урядами інших держав щодо імпорту товарів на ринки відповідних країн, походженням, у тому числі й з України, міжнародного досвіду регулювання різних сфер господарської діяльності, взаємодії державного та приватного секторів у найважливіших галузях, реагування урядів інших країн на глобальні виклики світової економічної, фінансової та торговельної систем [5].

Пріоритетними національними економічними інтересами України є [4]:

- 1) створення самодостатньої, конкурентоспроможної, соціально спрямованої економіки;
- 2) розбудова розвинутої інституціональної ринкової інфраструктури, ефективного господарського механізму та їх правового забезпечення;
- 3) забезпечення альтернативних джерел надходження енергоресурсів, насамперед нафти та газу;

- 4) створення ефективного військово-промислового комплексу;
- 5) збереження й розвиток інтелектуального та науково-технічного потенціалів України;
- 6) розв'язання державою соціальних проблем;
- 7) створення надійної системи економічної безпеки України.

Одним зі шляхів для просування своїх економічних інтересів, які країни використовують, є підписання угод про вільну торгівлю.

Україна за роки незалежності уклала 16 угод про вільну торгівлю, які покривають 45 країн. Найбільш широка зона вільної торгівлі (ЗВТ) була укладена між Україною і Європейським Союзом. Крім того, Україна має угоду про вільну торгівлю з Канадою, що охоплює торгівлю товарами й державні закупівлі, із Грузією (торгівля товарами), Македонією (торгівля товарами), Чорногорією (торгівля товарами та послугами), країнами Європейської асоціації вільної торгівлі (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Швейцарія), а також країнами Співдружності незалежних держав (із 1 січня 2016 р. росія в односторонньому порядку відмовилася виконувати свої зобов'язання в рамках цієї угоди) [5].

Угода про асоціацію між Україною та ЄС є новим шаблоном у розвитку економічних відносин, що спрямований на створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) і поступову інтеграцію України до внутрішнього ринку Євросоюзу. Після тривалого процесу ратифікації 1 вересня 2017 р. Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності в повному обсязі. Угодою передбачено «запровадити умови для посилення економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої й усеохопної зони вільної торгівлі, як це визначено в Розділі IV (Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею) цієї Угоди, та підтримувати зусилля України стосовно завершення переходу до чинної ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* ЄС (*acquis* ЄС – це надбання європейської інтеграції в політичній, правовій та економічній сферах, яке будується на європейських спільних цінностях, тобто це комплекс прав й обов'язків держав-членів ЄС)» [6, с. 9].

Україна включена до списку третіх країн, яким дозволено експорт до ЄС продукції тваринного походження (субпродуктів) та продуктів їх переробки, не призначених для споживання людиною (технічний казеїн не для годівлі тварин; пух, перо, шкірсировина; добрива та поліпшувачі ґрунту; корми для непродуктивних тварин; інші субпродукти). Започатковано взаємодію з європейськими партнерами щодо пошуку точок дотику у сфері промислової

політики та потенційної участі українських компаній у регіональних виробничих ланцюжках, залучення нових технологій у харчовий сектор, а також промоція українських товарів. Із метою підтримки вітчизняних виробників запроваджена предметна дискусія з ЄС щодо потенційного збільшення взаємного товарообігу [7].

Пропонуємо проаналізувати динаміку зовнішньої торгівлі України з ЄС.

Так, за останні роки (2018–2021 рр.) показники динаміки зовнішньої торгівлі України з ЄС характеризуються зростаючою тенденцією та становлять, відповідно, 154,88 % для експорту й 151,22 % – для імпорту (табл. 1).

Таблиця 1

**Зовнішня торгівля України товарами з країнами
ЄС у 2018–2021 рр., млн дол. США**

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Темп зростання, %
1	2	3	4	5	6
<i>Усього</i>					
Експорт	38 127,1	36 361,7	43 264,7	47 339,9	124,16
Відсоток до попереднього року	70,7	95,4	119	109,4	154,31
Імпорт	37 516,4	39 249,7	49 607,1	57 141,0	152,31
Відсоток до попереднього року	68,9	114,2	126,4	115,2	167,2
Сальдо	610,7	-2 888	-6 342,4	-9 801,1	–
Коефіцієнт покриття кспортом імпорту	1,02	0,93	0,87	0,83	81,52
<i>Країни ЄС</i>					
Експорт	13 015,2	13 496,3	17 533,4	20 158,4	154,88
Відсоток до попереднього року	76,5	103,7	129,9	114,97	150,29
Імпорт	15 330,2	17 140,8	20 799,4	23 182,7	151,22

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4	5	6
Відсоток до попереднього року	72,8	111,8	121,3	111,46	153,1
Сальдо	-2 315,0	-3 644,5	-3 266,0	-3 024,3	–
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	0,85	0,79	0,84	0,87	102,3

Джерело: [7, с. 12; 2].

Аналіз табл. 1 свідчить, що темпи зростання експортно-імпортних операцій України з країнами ЄС упродовж 2018–2021 рр. та аналогічні показники зовнішньої торгівлі товарами загалом не мають суттєвих відхилень у динаміці. Відтак можна стверджувати, що частка зовнішньої торгівлі України товарами з країнами Європи є значною в її загальній структурі та виступає пріоритетним напрямом розвитку вітчизняних підприємств.

Якщо проаналізувати коефіцієнти покриття експортом імпорту, то очевидно, що для торгівлі з країнами ЄС характерне позитивне зростання, яке протягом періоду 2018–2021 рр. становить 2,3 %, тоді як аналогічний показник зовнішньої торгівлі України характеризується спадною тенденцією й становить, відповідно, 81,52 %. Проте, незважаючи на позитивну динаміку протягом досліджуваного періоду, коефіцієнт покриття експортом імпорту є досить динамічним, а за часткою експорту в структурі зовнішньої торгівлі становить 45–47 %. Така тенденція підтверджується від'ємним сальдо зовнішньої торгівлі впродовж 2018–2021 рр.

Підсумовуючи все вищесказане, сформулюємо основні причини, а також позитивні та негативні фактори, що стримують зростання виробництва й реалізації вітчизняної експортно-орієнтованої продукції на ринках ЄС:

1. У рамках посиленої конкуренції й лібералізації ринків за правилами Зони вільної торгівлі «плюс» вітчизняний виробник змушений шукати альтернативні варіанти заробітку та отримання додаткового прибутку, віддавати перевагу толінговим схемам продукування, здійсненню послуг із технологічного забезпечення готової продукції, а також переорієнтації на частковий виробничий цикл.

2. Вагомою перепорою в активізації експортних операцій є сировинна залежність від іноземного імпорту, що значно збільшує витратну статтю

у виробництві та свідчить, що для продукування більш якісних виробів потрібно володіти кращим матеріально-сировинним потенціалом, який непросто здобути через завищені ціни постачальників і вартість транспортування.

3. Важливим фактором виробництва продукції на експорт є те, що разом із нестабільністю курсу валют непросто укласти вигідний зовнішньоторговельний контракт, оскільки фіксована ціна змінюватиметься в межах динаміки курсових різниць та здійснення валютних інтервенцій на зовнішніх ринках, що призведе до збільшення кінцевої собівартості під час виробництва продукції.

4. Процес реформування вітчизняної системи технічного регулювання й інституційні перетворення в рамках переходу виробництва на міжнародні стандарти ЄС потребують збільшення фінансових коштів на дотримання й реалізацію якісних параметрів продукування експортної продукції згідно з указаними вимогами.

5. Переорієнтація вітчизняного експорту на користь здійснення транзитних послуг імпорту ресурсів, матеріалів та сировини є необхідною [8, с. 113].

Нині, Україна активізує свою зовнішньоекономічну діяльність, яка включає зовнішню торгівлю товарами та послугами, прямі інвестиції в державу та економіку інших країн. Базою зовнішньоекономічної діяльності країни є її зовнішня торгівля, яка здійснюється у двох основних формах – експорт та імпорт. Саме завдяки їх раціональному співвідношенню зможе формуватися позитивне сальдо платіжного балансу держави (табл. 2, рис. 1).

Офіційні статистичні дані щодо торговельних відносин у 2020 р. підтверджують, що експорт товарів з України скоротився за 2019 р. на 1,7 % і становив 49,2 млрд дол. США. Через істотне скорочення імпорту негативне сальдо платіжного балансу скотилося з 10,7 млрд дол. США до 5,1 млрд дол. США (темп скорочення – 52 %).

За методологією Держстату щодо відмінування в спільній статистиці за товарами й послугами вартості послуг для переробки товарів із метою реалізації за кордоном загальне сальдо становило 255,5 млн дол. США.

Важливо відзначити, що найбільше падіння експорту відбулося в березні–травні 2020 р., після чого обсяги експорту стабілізувалися, а від серпня спостерігалось постійне зростання обсягів експорту. Статистичні дані підтверджують, що Україна є глобальним гравцем у світовій торгівлі. Зовнішньоторговельні операції проводилися з 234 країнами та юрисдикціями. Найбільш важливими показниками є феноменальне

Таблиця 2

Динаміка платіжного балансу України

Рік	Експорт, тис. дол. США	Імпорт, тис. дол. США	Сальдо, тис. дол. США
2010	51430521,6	60739969,3	-9309447,7
2011	68394195,7	82608240,0	-14214044,3
2012	68809810,6	84658059,9	-15848249,3
2013	63312022,1	76963965,4	-13651943,3
2014	53901689,1	54428716,9	-527027,8
2015	38127149,7	37516443,0	610706,7
2016	36361711,2	39249797,2	-2888086,0
2017	43264736,0	49607173,9	-6342437,9
2019	47334987,0	57187578,0	-9852591,0
2019	50060335,5	60783662,3	-10723326,8
2020	49191824,5	54336136,7	-5144312,2

Джерело: складено авторами на основі [9].

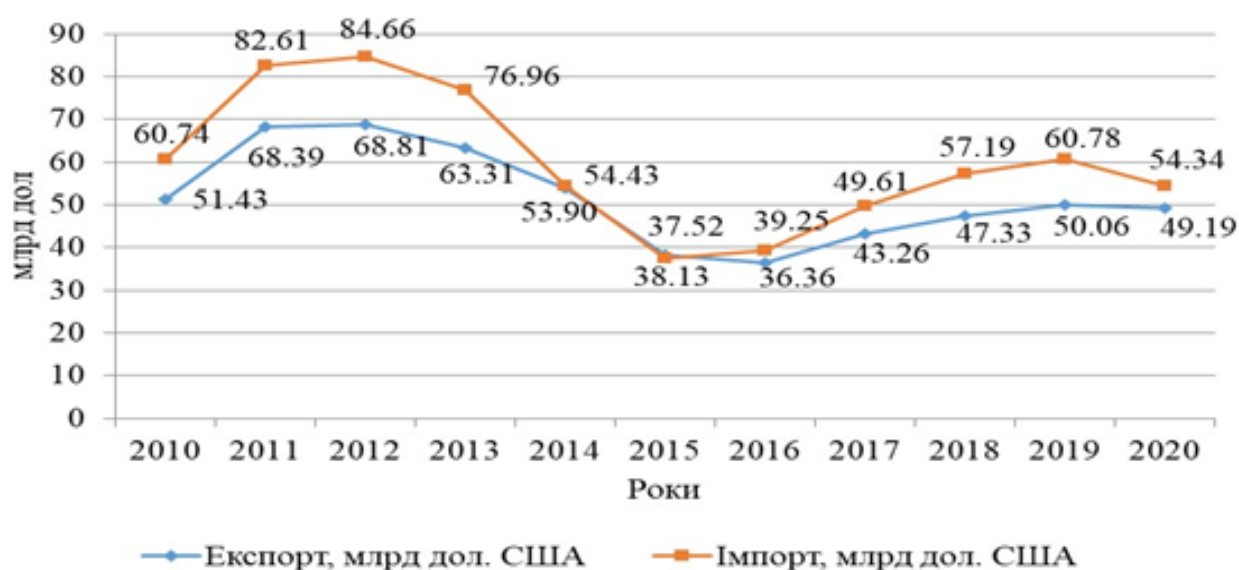

Рис. 1. Динаміка платіжного балансу України

Джерело: складено авторами на основі [9].

зростання експорту української продукції до В'єтнаму й Китаю – 93 % і 98 % відповідно.

Водночас уперше за декілька років зменшився експорт до ЄС на 10,3 %. При цьому саме з ЄС маємо найбільше негативне сальдо в торгівлі – 4,8 млрд дол. США (3,26 із яких припадає на Німеччину) [10].

Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг у 2020 р., порівняно з 2019 р., зменшився на 9,4 % (на 12,4 млрд дол.) і становив 119,4 млрд дол. Сальдо торговельного балансу товарів і послуг склалося від'ємним у сумі 677,8 млрд дол. США, але покращилось, порівняно з 2019 р., на 3,0 млрд дол. Сальдо зовнішньоторговельного балансу товарів було від'ємним у сумі 5,1 млрд дол. США, але покращилось порівняно з 2019 р., на 5,6 млрд дол. США. Експорт товарів і послуг за підсумками 2020 р. зменшився на 7,3 % (на 4,7 млрд дол. США), порівняно з показниками 2019 р., і становив 59,4 млрд дол. США. Експорт товарів у 2020 р. зменшився, порівняно з 2019 р. на 1,7 % (на 862,8 млрд дол. США) і дорівнював 49,2 млрд дол. (табл. 3).

Таблиця 3

Основні торговельні партнери України в експорті товарів у 2020 р.

№ з/п	Назва країни	Експорт товарів, млн дол.	2020 р. до 2019 р., %	Питома вага країни в загальному обсязі експорту товарів з України, %
1	2	3	4	5
1	ЄС (28)	18604,9	89,7	37,8
2	Китай	7 099,9	197,6	14,4
3	росія	2 706,0	83,4	5,5
4	Туреччина	2 436,3	93,0	5,0
5	Індія	1 972,1	97,4	4,0
6	Єгипет	1 617,8	71,8	3,3
7	Білорусь	1 335,3	86,2	2,7
8	США	983,9	100,5	2,0

Закінчення таблиці 3

1	2	3	4	5
9	Індонезія	735,6	100,1	1,5
10	Саудівська Аравія	719,0	96,6	1,5

Джерело: складено авторами на основі [9].

Найбільша питома вага в українському експорті належить: продукції АПК та харчової промисловості (45,1 %); продукції металургійного комплексу (18,4 %); продукції машинобудування (11,0 %); мінеральним продуктам (10,8 %); продукції хімічної промисловості (5,5 %).

Основними торговельними партнерами України є також Китай, США та Туреччина. На них припадає, відповідно, 13,2 %, 5,2 % і 4,6 % зовнішньоторговельного обороту товарів і послуг 2020 р. Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг із Китаєм у 2020 р. збільшився на 19,1 % (на 2,5 млрд дол. США) та становив 15,7 млрд дол. США, зі США у 2020 р. – на 1,8 % (на 106,6 млн дол. США) і дорівнював 6,2 млрд дол. США. Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг зменшився із Туреччиною у 2020 р. на 5,2 % (на 297,1 млн дол. США) і становив 5,4 млрд дол. США. Показники експорту та імпорту товарів і послуг України зменшилися, відповідно, на 8,3 % (на 234,3 млн дол.) і на 2,2 % (на 62,9 млрд дол. США). Сальдо торгівлі товарами й послугами було від’ємним у сумі 278,2 млрд дол. США та погіршилося, порівняно з показниками 2019 р., на 171,4 млрд дол. США [11].

За шість місяців 2019 р. найбільше української продукції імпортували:

- країни ЄС – 11,9 млрд дол. США (39,7 % експорту товарів з України);
- Китай – 4,3 млрд дол. США (14,3 %);
- Туреччина – 1,8 млрд дол. США (6 %).

За результатами I півріччя 2021 р. збільшено постачання української продукції до ЄС на 43,9 %. Така позитивна тенденція забезпечена, зокрема, наявністю Угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС, налагодженням прямих контактів між українським і європейським бізнесом, усуненням технічних бар’єрів у торгівлі та вдосконаленням системи контролю за безпечністю харчової продукції. Ці та інші кроки, які вживає Уряд, забезпечують вільний доступ для української продукції на європейські ринки [12].

Однією з головних економічних подій у 2017 р. було підписання Угоди про створення Зони вільної торгівлі між Україною та Канадою. Чинне місце в Угоді про вільну торгівлю між Україною та Канадою

належить стимулюванню поглиблення торговельного й економічного співробітництва, у тому числі в частині торгівлі промисловими і сільськогосподарськими товарами, захисту інтелектуальної власності, регулювання державних закупівель [13].

Це перший після глибокої та всеохопної Угоди про Асоціацію з ЄС договір із країною Північноамериканського континенту, що охоплює ринок такого масштабу. Угода відкриває великі можливості для українського бізнесу на коротко- та довгострокову перспективу, а також дасть змогу диверсифікувати торговельні потоки з України. Угода допоможе українському бізнесу отримати більші переваги, скориставшись перевагами від безмитного доступу до нового ринку, а з іншої сторони відкриваються можливості для імпорту сировини та передових технологій, що сприятиме економічному зростанню. Ринок Канади характеризується високим рівнем ємності й споживання. У 2019 р. Канада імпортувала товарів і послуг на суму, що перевищує 560 млрд дол. США. У минулому році експорт з України в Канаду становив 29 млн дол. США. Частка нашої країни в торговому балансі Канади дуже незначна, що свідчить про великі можливості для зростання товарообігу між країнами.

Тенденції динаміки двосторонньої торгівлі між Канадою та Україною за 2015–2019 рр. відображено на рис 2.

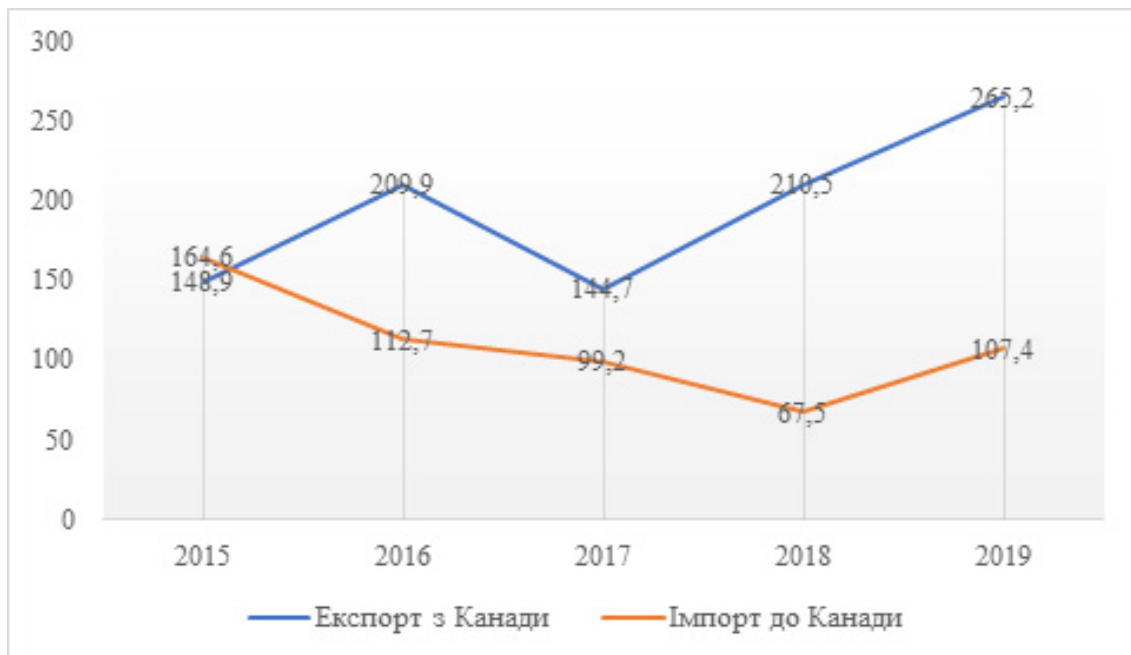

Рис. 2. *Обсяг двосторонньої торгівлі між Канадою та Україною (млн кан. дол.)*

*Джерело [15].

Аналіз рис 2, свідчить, що з 2015 р. по 2019 р. відбувся спад експорту України в Канаду на 40 %. За рахунок економічних реформ, зокрема створення сприятливого інвестиційного клімату в низці ряду пріоритетних галузей економіки у 2019 р. простежено зростання на 59 %. Це свідчить про реальні можливості Зони вільної торгівлі створити соціально-економічні механізми налагодження більш ефективної українсько-канадської співпраці з перспективою виходу на економічно ємкий американський ринок товарів і послуг. Ураховуючи, що Канада відкриває для вільної торгівлі 98 % свого ринку, а Україна – 72 %, можемо говорити про вигідні для нашої держави умови для розширення міжнародної торгівлі [14].

За оцінками експертів, зона вільної торгівлі дасть змогу наростити експорт з України як за вже налагодженими товарними групами, так і за рахунок товарів, які до цього в Канаду не постачалися.

1 січня 2021 р. набрала чинності Угода про вільну торгівлю товарами, яку Україна та Ізраїль підписали в січні 2019 р. На відміну від поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі з ЄС, яка стосується товарів, послуг, захисту прав інтелектуальної власності тощо й передбачає гармонізацію українського законодавства до норм ЄС, угоду з Ізраїлем можна назвати класичною: її головним компонентом є домовленості про зниження або

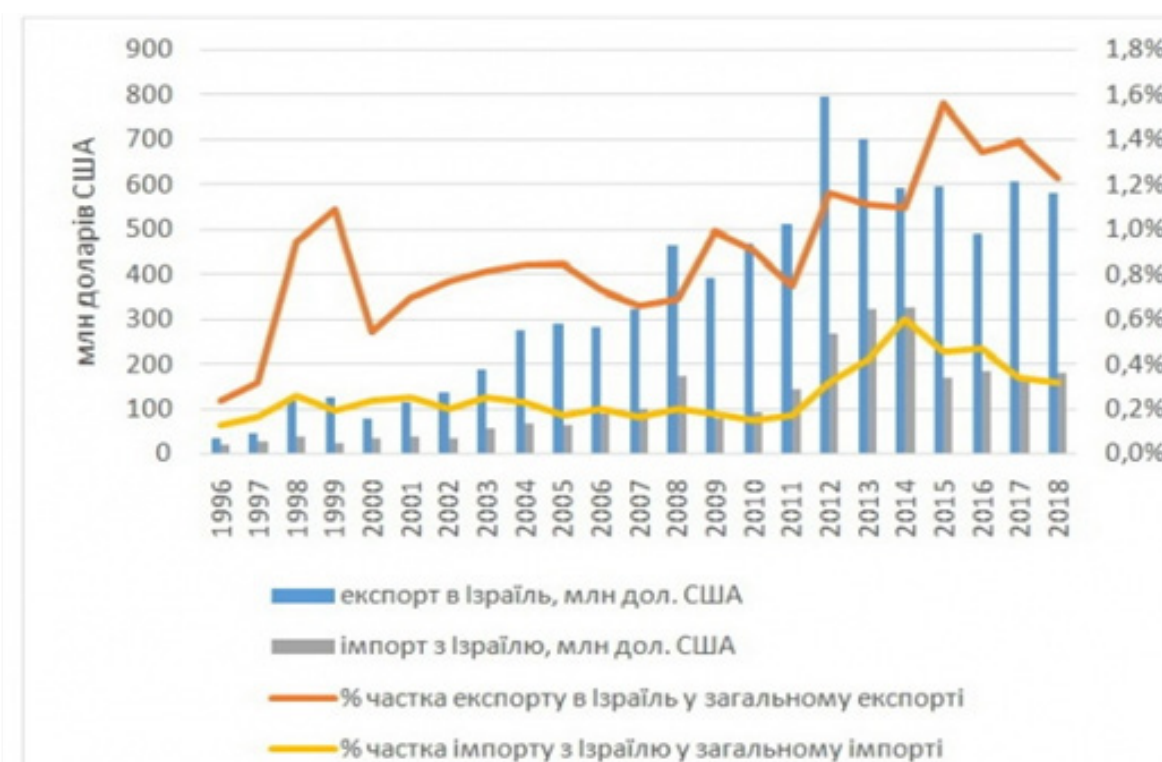

Рис. 3. Зовнішня торгівля України з Ізраїлем

*Джерело: [15].

скасування ввізних мит. Протягом останнього десятиріччя товарообіг з Ізраїлем становить близько 1 % загального товарообігу України, причому експорт завжди перевищував імпорт. За даними ДФС, у 2018 р. товарообіг між Україною та Ізраїлем становив 761 млн дол. Зокрема, експорт – 580 млн. дол. США, або 1,2 % загального експорту товарів (рис. 3). Більше того, якщо вважати ЄС як єдиного партнера, то Ізраїль потраплятиме в десятку найважливіших напрямів українського експорту [14].

Аналіз рис. 2 свідчить, що ввізні мита України та Ізраїлю порівнювані, в тарифному розкладі Ізраїлю – близько 25 % незв'язаних увізних мит, тобто мит, на які не поширюється зобов'язання встановлення верхньої межі митної ставки в рамках СОТ. Це робить його ввізні мита менш передбачуваними, а торговельний режим – потенційно менш відкритим.

До того ж Ізраїль має досить мало угод про вільну торгівлю. Станом на кінець 2018 р. їх було нотифіковано в СОТ усього шість: із ЄС, США, Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ), Туреччиною, Канадою та Мексикою. Тепер до цієї групи долучилася й Україна. Угода передбачає можливість експортувати до Ізраїлю за спрощеною процедурою агропродукцію та продовольчі товари, продукцію хімічної та легкої промисловості, будівельні матеріали, електроніку та інше.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Підсумовуючи, зазначимо, що в Україні є все, щоб ефективно розвивати сьогоднішню тенденцію до лібералізації двосторонньої торгівлі та в подальшому розвинути вигідні стосунки з партнерами. Її перемовини з Туреччиною щодо угоди про вільну торгівлю свідчать про її рух у цьому позитивному напрямі. Що більше країна буде інтегрована в глобальні торговельні потоки, то більше вона експортуватиме, більш конкурентоспроможною ставатиме й більше інвестицій залучатиме.

Отже, реалізація економічних інтересів сприяє розвитку та функціонуванню економіки держави, підтриманню її збалансованого стану. Вигідне географічне положення України робить можливою реалізацію національних економічних інтересів і відкриває перед нею багатоманітність інтеграційних векторів національної економіки, головним із яких є вектор ЄС. Існує велика база ресурсів та можливостей для врахування національних економічних інтересів, хоча можливості нашої держави не реалізовані повністю.

Підсумовуючи, можемо зробити висновок, що економічні інтереси є фундаментальною основою економічної політики та основним

пріоритетом економічної безпеки. Потрібно активізувати зусилля на розробку такої стратегії національної економічної безпеки України, яка була б спрямована на політичну консолідацію громадян України навколо спільних національних економічних інтересів і національних цінностей, подолання наявних суперечностей і досягнення належного рівня життя, збереження національного миру та забезпечення сталого розвитку нашої держави.

Отже, в умовах глобальної фінансово-економічної кризи та становлення нової державної регіональної політики в Україні назріла необхідність чітко визначити національні економічні інтереси й стратегічні пріоритети держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Римаренко, Ю. І. Приватне життя і поліція. URL: <http://www.pidruchniki.ws>
2. Економічна безпека: навч. посібник / за ред. З. С. Варналія (2009). Київ: Знання, 647 с.
3. Базилевич, В. Д. Економічна теорія: політекономія. URL: <http://www.pidruchniki.ws>.
4. Економічні проблеми XXI століття: міжнародний та український виміри / за ред. С. І. Юрія, Є. В. Савельєва (2007). Київ: Знання, 595 с.
5. Співробітництво між Україною та країнами ЄС у 2017 р.: статист. зб. / за ред. А. В. Фризоренка (2018). Київ: Держ. служба стат. України, 182 с.
6. Economic discussion club (2020). *International trade in goods in Ukraine and the EU. Results of 2019*. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/mizhnarodna-torgivlya-tovaramu-v-ukrayini-ta-yevrosoyuzi-pidsumky-2019-roku>.
7. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у I кварталі 2020 р. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=d294f7fc-4e7f-41a3-a50a-9e190e32c0b7&title=DovidkazovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiUIKvartali2020-Roku#:~:text=Основними%20торговельними%20партнерами%20України%20є,зовнішньоторговельного%20обороту%20товарів%20і%20послуг>.
8. Державний та гарантований державою борг. URL: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/statistichni-materiali-schodo-derzhavnogo-tagarantovanogo-derzhavojuborgu-ukraini>.
9. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. В Україні скоротилося негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами і послугами за 2020 р.. URL: <https://www.me.gov.ua>
11. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2020 р. URL: <https://www.me.gov.ua/old/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=76438c62-5e54-4931ad98-7fe59d004a2a&title=ZovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiU2020Rotsi>
12. Boiko, V., Kwilinski, A., Misiuk, M., Boiko, L. (2019). Competitive advantages of wholesale markets of agricultural products as a type of entrepreneurial activity: the experience of Ukraine and Poland. *Economic Annals-XXI*, vol. 175, is. 1–2, pp. 68–72. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V175-12>

13. Україна на чверть збільшила експорт у I півріччі 2021 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-na-chvert-zbilshila-eksport-u-i-pivrichchi2021-roku>
14. Статистика зовнішньої торгівлі. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>.
15. Китай, Японія і ще 13 країн АТР підписали угоду про вільну торгівлю. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kytaj-krajiny-atr-vilna-torhivlya/30952102.html>.
16. International Trade Statistic Database. URL: <https://comtrade.un.org>.

REFERENCE

1. Rymarenko, Yu. I. Pryvatne zhyttia i politsiia. URL: <http://www.pidruchniki.ws>
2. Ekonomichna bezpeka: navch. posibnyk / za red. Z. S. Varnaliia (2009). Kyiv: Znan-
nia, 647 s.
3. Bazylevych, V. D. Ekonomichna teoriia: politekonomiia. URL: [http://www.pidruch-
niki.ws](http://www.pidruch-
niki.ws).
4. Ekonomichni problemy KhKhI stolittia: mizhnarodnyi ta ukraïnskyi vymiry / za red.
S. I. Yuriiia, Ye. V. Savelieva (2007). Kyiv: Znannia, 595 s.
5. Spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu ta krainamy YeS u 2017 r.: statyst. zb. / za red. A.
V. Fryzorenka (2018). Kyiv: Derzh. sluzhba stat. Ukrainy, 182 s.
6. Economic discussion club (2020). *International trade in goods in Ukraine and the
EU. Results of 2019*. URL: [http://edclub.com.ua/analitika/mizhnarodna-torgivlya-tovara-
my-v-ukrayini-ta-yevrosoyuzi-pidsumky-2019- roku](http://edclub.com.ua/analitika/mizhnarodna-torgivlya-tovara-
my-v-ukrayini-ta-yevrosoyuzi-pidsumky-2019- roku).
7. Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy ta posluhamy u I kvartali 2020 r. URL:
[https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=d294f7fc-4e7f-41a3-a50a-
9e190e32c0b7&title=DovidkazovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiUIKvar-
tali2020-Roku#:~:text=Osnovnymy%20torhovelnymy%20partneramy%20Ukrainy%20
ie,zovnishnotorhovelnoho%20oborotu%20tovariv%20i%20posluh](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=d294f7fc-4e7f-41a3-a50a-
9e190e32c0b7&title=DovidkazovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiUIKvar-
tali2020-Roku#:~:text=Osnovnymy%20torhovelnymy%20partneramy%20Ukrainy%20
ie,zovnishnotorhovelnoho%20oborotu%20tovariv%20i%20posluh).
8. Derzhavnyi ta harantovanyi derzhavoiu borh. URL: [http://www.minfin.gov.ua/
news/view/statistichni-materiali-schodo-derzhavnogo-tagarantovanogo-derzhavoju-borgu-
ukraini](http://www.minfin.gov.ua/
news/view/statistichni-materiali-schodo-derzhavnogo-tagarantovanogo-derzhavoju-borgu-
ukraini).
9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. V Ukraini skorotylosia nehatyvne saldo zovnishnoi torhivli tovaramy i posluhamy
za 2020 r.. URL: <https://www.me.gov.ua>
11. Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy ta posluhamy u 2020 r. URL: [https://
me.gov.ua/old/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=76438c62-5e54-4931ad98-
7fe59d004a2a&title=ZovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiU2020Rotsi](https://
me.gov.ua/old/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=76438c62-5e54-4931ad98-
7fe59d004a2a&title=ZovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiU2020Rotsi)
12. Boiko, V., Kwilinski, A., Misiuk, M., Boiko, L. (2019). Competitive advantag-
es of wholesale markets of agricultural products as a type of entrepreneurial activity: the
experience of Ukraine and Poland. *Economic Annals-XXI*, vol. 175, is. 1–2, pp. 68–72.
DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V175-12>
13. Ukraina na chvert zbilshyla eksport u I pivrichchi 2021 r. URL: [https://www.kmu.
gov.ua/news/ukrayina-na-chvert-zbilshila-eksport-u-i-pivrichchi2021-roku](https://www.kmu.
gov.ua/news/ukrayina-na-chvert-zbilshila-eksport-u-i-pivrichchi2021-roku)
14. Statystyka zovnishnoi torhivli. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy.
URL: <http://ukrstat.gov.ua/>.

15. Kytaj, Yaponiia i shche 13 krain ATR pidpysaly uhodu pro vilnu torhivliu. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kytaj-krajiny-atr-vilna-torhivlya/30952102.html>.
16. International Trade Statistic Database. URL: <https://comtrade.un.org>.

Матеріал надійшов до редакції 16.09.2022 р.

УДК УДК 332.1(510+470):341.018

Анастасія Куценко,

магістерка факультету міжнародних відносин,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
Kutsenko.Anastasiia2021@vnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-5633-9239;

Андрій Бояр,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних економічних відносин
та управління проектами,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
Andrij.Boyar@vnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-9379-8140
DOI 10.29038/2524-2679-2022-03-303-309

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН В УМОВАХ САНКЦІЙ (НА ПРИКЛАДІ ЕКОНОМІК РОСІЇ ТА КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ)

У статті розкрито поняття «санкцій», їхню роль у діяльності країни, а також вплив та передумови поширення санкційної політики на росію та Китай і перспективи розвитку цих країн в умовах санкцій. Економічні санкції є одним із найпоширеніших інструментів зовнішньої політики. Санкції посіли міцне місце в зовнішньополітичному інструментарії як альтернатива чи доповнення до застосування сили, а також для